

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет філології та журналістики
Кафедра української мови

СИЛАБУС

вибіркового освітнього компонента

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО СЛОВОВЖИВАННЯ:

МОДА ТА ЛІТЕРАТУРНА НОРМА

підготовки бакалавра

(на базі диплома молодшого спеціаліста / молодшого бакалавра)

Луцьк –2022

Силабус вибіркового освітнього компонента «*Проблеми українського слововживання: мода та літературна норма*» підготовки бакалавра (на базі диплома молодшого спеціаліста / молодшого бакалавра).

Розробник: Костусяк Наталія Миколаївна, завідувач кафедри – професор кафедри української мови, доктор філологічних наук, професор.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри української мови

протокол № 1 від 27 серпня 2022 р.

Завідувач кафедри:

проф. Н. М. Костусяк

© Костусяк Н. М., 2022 р.

I. Опис навчального компонента

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	бакалавр (вступ на базі диплома молодшого спеціаліста/ молодшого бакалавра)	Вибіркова
Кількість годин / кредитів <u>150 / 5</u>		Рік навчання – 2-ий
		Семестр – 4-ий
		Лекції – 28 год
		Практичні (семінарські) – 26 год
		Самостійна робота – 86 год
		Консультації – 10 год
Мова навчання	українська	

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові	<i>Костусяк Наталія Миколаївна</i>
Науковий ступінь	<i>доктор філологічних наук</i>
Учене звання	<i>професор кафедри української мови</i>
Посада	<i>завідувач кафедри – професор кафедри української мови</i>
Контактна інформація	<i>т. +38095-11-430-77, kostusyak.nataliia@vnu.edu.ua</i>
Дні занять	<i>http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi?n=700</i>

III. Опис освітнього компонента

Силабус вибіркового освітнього компонента «Проблеми українського слововживання: мода та літературна норма» складено для здобувачів освітнього рівня бакалавр на базі диплома молодшого спеціаліста / молодшого бакалавра.

1. Анотація курсу

Програмою курсу «Проблеми українського слововживання: мода та літературна норма» передбачено докладний аналіз та доцільність уживання слів різних тематичних груп, передусім іншомовних лексем, які нещодавно ввійшли до мовного обігу та виявляють непослідовне орфографічне оформлення, подекуди містять порушення правописних норм. Акцент припадатиме на витлумачення їхнього значення, правильне написання, особливості творення, відмінювання й уживання.

Вивчений матеріал сприятиме глибшому засвоєнню словниково-граматичних та інформаційних можливостей мови як найважливішого засобу людського спілкування, дасть змогу вільно орієнтуватися в складних питаннях українського слововживання, а також правильно писати різні мовні одиниці

з огляду на новітні мовні зміни та надавати перевагу питомим, а не запозиченим лексемам.

Обравши курс *«Проблеми українського слововживання: мода та літературна норма»* і ґрунтовно опанувавши його, здобувачі освіти будуть

- **знати:** закономірності написання та словозміни найновіших питомих і чужомовних одиниць; засвоять питання нормативно затвердженої морфологічної варіантності низки змінних слів української мови та найновіших тенденцій вияву їхніх форм у сучасній мовній практиці; ознайомляться з фаховими рекомендаціями щодо дискусійних питань вживання чужомовізмів, правопису та відмінювання власних і загальних назв, творення фемінітивів, чого поки не відбиває довідкова література (посібники, підручники, словники та ін.);

- **уміти:** вільно користуватися системою теоретичних знань із лексикології, словотвору й морфології, виконуючи різноманітні за складністю завдання; правильно вживати та писати словоформи відповідно до національної специфіки української мови та з огляду на сукупність основних стилістичних норм; добирати питомі відповідники до чужомовізмів.

Оволодівши теоретичними аспектами освітнього компонента *«Проблеми українського слововживання: мода та літературна норма»*, бакалари отримають **навички** фахівця, здатного вміло послуговуватися лексикою української мови, вільно використовувати правильні морфологічні форми слів та лексеми, передусім ті, що ввійшли до мовного вжитку недавно. Курс буде корисним не тільки для філологів, майбутніх учителів української мови, а й фахівців різних спеціальностей. Адже той, хто майстерно оперує словниковим запасом, зокрема вузькоспеціалізованою лексикою, словами, що нещодавно поповнили лексичний склад, розмовляє вишліфованою, літературно правильною українською мовою, уміє словесно виразити свої ідеї, демонструючи володіння мовними й мовленнєвими компетентностями, завжди викликає повагу в інших.

Концепція викладання

Основну й найголовнішу інформацію бакалаври отримають на лекційних заняттях, а також студіюючи рекомендовану літературу. Залежно від обсягу та складності матеріалу на лекціях викладач застосовуватиме пояснювально-ілюстративний метод та / або метод проблемного викладення. Крім того, послуговуватиметься такими методиками, як розповідь, пояснення, бесіда. Результативність практичних занять забезпечуватимуть частково-пошуковий та / або репродуктивний методи, індивідуально-групові форми діяльності й ін.

Лекції, практичні заняття, консультації відбуваються в аудиторіях відповідно до розкладу, за дистанційного навчання – у програмі «Zoom», консультації можливі й за допомогою відеозв'язку у Viber чи у формі листування (kostusyak.natalija@vnu.edu.ua).

Викладач відкритий до спілкування й готовий відповісти на питання чи надати консультацію за попереднього узгодження часу. Пріоритетним у навчальному процесі вважає толерантний діалог, повагу до думки кожного,

комфорт у спілкуванні, взаєморозуміння; вислухає пораду кожного щодо вдосконалення програми й практичних завдань.

2. Пререквізити / Постреквізити

Пререквізити

Освітній компонент *«Проблеми українського слововживання: мода та літературна норма»* перебуває в тісному зв'язку з низкою дисциплін, які вивчали раніше, зокрема *«Фонетика і лексикологія української мови»*, *«Морфеміка, словотвір, морфологія української мови»*, *«Правописна компетентність учителя»*, а також ґрунтується на знаннях базового (шкільного) курсу української мови.

Постреквізити

Знання, уміння й навички, які здобудуть бакалаври, опанувавши освітній компонент *«Проблеми українського слововживання: мода та літературна норма»*, необхідні для вивчення курсу *«Синтаксис української мови»*, *«Стилістика української мови»*, *«Мовно-літературна освітня галузь в контексті Нової української школи»* та ін., а також для майбутньої професійної діяльності.

3. Мета й завдання освітнього компонента

Мета освітнього компонента *«Проблеми українського слововживання: мода та літературна норма»* – опанування найважливіших концептуальних і методологічних знань про складні випадки українського слововжитку з акцентом на мовну динаміку та зміни в правописі, формування вмінь і навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

До найважливіших завдань курсу *«Проблеми українського слововживання: мода та літературна норма»* належить глибоке оволодіння теоретичними відомостями про лексичні, словотвірні, морфологічні одиниці, їхні семантичні, формальні та стилістичні ознаки, закономірності функціонування відповідно до нині чинних норм; розвиток практичних навиків застосувати знання у сфері освіти з дотриманням норм академічної доброчесності; виховання почуття поваги до державної мови.

4. Результати навчання (компетентності)

Опанування освітнього компонента *«Проблеми українського слововживання: мода та літературна норма»* передбачає набуття здобувачами освіти таких *компетентностей*:

○ *інтегральної (ІК):*

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні задачі в галузі середньої освіти під час здійснення педагогічної діяльності з навчання мовно-літературної освітньої галузі, що передбачає застосування теорій і методів освітніх наук, проведення досліджень та здійснення інновацій, характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти (базова школа); професійний саморозвиток;

○ *загальних (ЗК):*

Здатність спілкуватися українською мовою (усно та письмово) на професійному рівні **(ЗК 1)**.

Знання та розуміння предметної галузі, розуміння специфіки професійної діяльності **(ЗК 2)**.

Здатність учитися, здобувати знання, застосовувати їх у практичних ситуаціях; здатність до абстрактного мислення, аналізу й синтезу **(ЗК 7)**.

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; до використання інформаційно-цифрових технологій у професійній діяльності **(ЗК 9)**;

○ *фахових (ФК):*

Здатність формувати в учнів предметні компетентності **(ФК 1)**.

Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її рівні, функції, етапи розвитку; демонструвати мовну й мовленнєву компетентності в процесі фахової комунікації **(ФК 2)**.

Володіння методами аналізу та структурування мовного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних та методичних принципів **(ФК 4)**.

Здатність усвідомлювати культурне різноманіття, відповідальність за збереження культурної, мовної та літературної спадщини **(ФК 7)**.

Здатність до професійного розвитку впродовж життя; до моніторингу власної педагогічної діяльності, обміну досвідом професійної діяльності **(ФК 16)**.

Програмні результати навчання:

Володіє базовими знаннями з гуманітарних та професійно-орієнтованих дисциплін, необхідних для вирішення професійних педагогічних завдань відповідно до освітньо-професійної програми **(ПРН 7)**.

Демонструє належний рівень володіння державною мовою для реалізації усної та письмової комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентує результати власних досліджень державною мовою **(ПРН 9)**.

Застосовує знання про тенденції функціонування української літературної мови в професійній діяльності; характеризує теоретичні та практичні аспекти конкретної філологічної галузі **(ПРН 11)**.

Здійснює науковий аналіз мовного матеріалу, інтерпретує та структурує його з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів, формулює узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних **(ПРН 15)**.

Оцінює ефективність цифрових ресурсів для досягнення навчальної мети та в процесі майбутньої професійної діяльності **(ПРН 18)**.

Усвідомлює соціальну значущість майбутньої професії, має мотивацію до здійснення професійної діяльності. Дотримується принципів академічної доброчесності **(ПРН 20)**.

5. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Форма контр./ Бали
Змістовий модуль 1. Сучасні тенденції вираження граматичних значень слів в українській мові						
Тема 1. Лексична система української мови кінця ХХ – поч. ХХІ ст.: динаміка та правопис	15	4	2	8	1	8 балів
Тема 2. «Український правопис» 2019 року: реалізація змін і доповнень	11	2	2	6	1	7 балів
Тема 3. Іменники та прикметники української мови в контексті варіантності та сучасної мовної практики	15	4	2	8	1	8 балів
Тема 4. Українські фемінітиви в аспекті мовної динаміки, семантики, деривації та проблем нормативності	15	4	2	8	1	8 балів
Тема 5. Сучасні тенденції вираження граматичних значень числівників в українській мові. Труднощі в уживанні особових форм дієслів	15	2	4	8	1	16 балів
Тема 6. Новітні тенденції у вживанні українських прийменників і сполучників	12	2	2	8	–	8 балів
Разом за модулем 1	83	18	14	46	5	52 бали
Змістовий модуль 2. Іншомовна лексика в сучасному мововжитку						
Тема 7. Запозичена лексика: загальні тенденції функціонування та написання	13	2	2	8	1	8 балів
Тема 8. Запозичені неолексеми суспільно-політичної та військової тематики	13	2	2	8	1	8 балів
Тема 9. Іншомовні лексичні інновації соціально-економічної тематики	13	2	2	8	1	8 балів
Тема 10. Іншомовна термінологічна лексика інформаційних технологій	13	2	2	8	1	8 балів
Тема 11. Динаміка спортивної та медичної лексики	15	2	4	8	1	16 балів
Разом за модулем 2	67	10	12	40	5	48 балів
Всього годин / Балів	150	28	26	86	10	100 балів

6. Завдання для самостійного опрацювання

Організація самостійної роботи здобувачів освіти передбачає поєднання прийомів репродуктивного, частково-пошукового та дослідницького методів. Для забезпечення самостійного опанування матеріалу запропоновано перелік необхідної навчальної, навчально-методичної літератури, із нею можна

ознайомитися в бібліотеці та відповідних сайтах, покликання на які подано в загальному списку джерел.

Готуючись до практичних занять, здобувачі освіти повинні опрацювали теоретичний матеріал, поданий на лекціях та інших запропонованих джерелах; крім того, виконати практичні завдання.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти

Політика оцінювання здобувачів освіти відповідає [«Положенню про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки»](#) та [«Положенню про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки»](#).

Здобувач освіти, сумлінно готуючись й *активно* виступаючи на практичних заняттях із дотриманням *норм академічної доброчесності*, може отримати максимально 100 балів. Мета практичних занять – з'ясувати ступінь засвоєння теоретичного матеріалу та формування вмінь і навичок його застосовувати на практиці.

У разі проведення онлайн-занять (через карантинні заходи, воєнні дії) здобувачі освіти повинні подбати про мікрофон, веб-камеру, справність технічних засобів, що забезпечить успішну віртуальну комунікацію. У такому разі екран має бути ввімкнений у викладача й здобувачів освіти.

Якщо через об'єктивні причини бакалавр не відвідав заняття чи хоче покращити свій результат, то зможе в дні консультацій скласти тему, але не пізніше як за тиждень до дати призначення заліку.

За наявності документа про опанування сертифікатного курсу, дотичного за проблематикою до вибіркової дисципліни, здобувач освіти може не складати однієї чи кількох тем (відповідно до кількості зазначених у сертифікаті годин).

Здобувач освіти, який підготував наукові публікації, брав участь у роботі конференцій, в олімпіадах, конкурсах студентських наукових робіт і досяг значних результатів, може отримати додаткові (бонусні) бали, які будуть зараховані як результати поточного контролю з освітнього компонента.

Політика викладача щодо дотримання принципів академічної доброчесності

Навчальна діяльність побудована на послідовному дотриманні прав та обов'язків учасники навчального процесу (викладача та здобувачів освіти), визначених Законом України «Про вищу освіту». Бакалаври повинні пам'ятати про неприпустимість подання інформації, що не стосується проблематики, а також мають дотримуватися всіх інших норм академічної доброчесності та

кодексу етики. У разі їхнього порушення передбачено покарання, зокрема перескладання тем, заліку, повторне написання модульних робіт.

Див.: 1. [Кодекс академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки](#). 2. [Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки](#).

Політика щодо дедлайнів та перескладання

Якщо через поважні причини студент не відвідав заняття чи хоче покращити свій результат, то в дні консультацій він зможе скласти тему, але не пізніше як за тиждень до дати призначення заліку.

V. Підсумковий контроль

Якщо за результатами поточної роботи бакалавр набрав менш ніж 60 балів, то він складатиме залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, одержані під час поточного оцінювання, будуть анульовані (див.: [«Положення про організацію освітнього процесу на першому \(бакалаврському\) та другому \(магістерському\) рівнях у Волинському національному університеті імені Лесі Українки»](#) та [«Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки»](#)).

На заліку здобувач освіти може отримати максимально 100 балів. Для кожного студента передбачено окремий білет, що містить два теоретичних питання. Максимальний бал за кожне питання – 50 балів.

За незгоди з оцінкою студент має право звернутися до проректора з наукової роботи та вимагати повного розгляду справи.

VI. Шкала оцінювання заліку

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Не зараховано (необхідне перескладання)

VII. Рекомендована література

1. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики української мови / за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 398, [2] с.

2. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова ; за ред. І. Р. Вихованця. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.

3. Костусяк Н. М. Функційно-категорійні ознаки іменних частин мови : навч. посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 192 с.

4. Костусяк Н. М. Прислівник. Дієслово. Службові частини мови. Вигук : навч. посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 72 с.

5. Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови : навч. посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 164 с.

6. Костусяк Н. М. Сучасні тенденції вираження граматичних значень слів в українській мові. *Діалог мов – діалог культур. Україна і світ. VIII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція з україністики. München, 4–6. November 2017.* München : readbox unipress Open Publishing LMU, 2018. С. 75–86. URL : <https://www.academia.edu/43145050>.

7. Костусяк Н. М. Актуалізовані форми іменників і нові лексеми в сучасній українській мові: аспекти дослідження та проблеми внормування. *Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики. Катерині Григорівні Городенській / Ін-т укр. мови НАН України; упоряд. : Н. Г. Горголюк, Л. М. Колібаба, В. М. Фурса.* Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. С. 112–121.

8. Костусяк Н. М. Динаміка запозичених лексем із першою частиною відео- в медіатекстах ХХІ ст.: семантика та проблема кодифікації. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації.* 2020. Т. 31 (70). № 2. Ч. 1 2020. С. 18–25. URL : http://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/6.pdf.

9. Костусяк Н. М., Межов О. Г. Префіксальні інновації як засіб психологічного впливу на свідомість реципієнтів. *Психолінгвістика. Психолінгвістика. Psycholinguistics.* 2018. Вип. 24 (2). С. 97–113 (*Web of Science*). URL : <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/17874>.

10. Костусяк Н. М., Навальна М. І. Терміни на позначення платформ та сервісів дистанційного навчання в онлайн-комунікації. *Волинь філологічна: текст і контекст. Українська мова в сучасному науковому вимірі : зб. наук. праць / упоряд. Т. П. Левчук.* Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2020. Вип. 29. С. 77–95. URL : <https://volyntext.vnu.edu.ua/index.php/volyntext/article/view/892>.

11. Костусьяк Н. М., Межов О. Г., Навальна М. І. Українські фемінітиви в контексті мовної динаміки, синтаксичної семантики, деривації та проблем нормативності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство)*. Вінниця : ВДПУ, 2021. Вип. 32. С. 171–184. URL : <https://drive.google.com/file/d/1EhgK3yz6I2wJ4LjJaUnTd8VrUseiTrs2/view>.

12. Межов О. Г., Костусьяк Н. М. Формування лексичної і граматичної компетентностей майбутніх філологів в умовах дистанційного навчання. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Том 84. № 4. С. 104–125 (*Web of Science*). URL : <https://doi.org/10.33407/itlt.v84i4.3956>.

13. Молоткіна Ю., Костусьяк Н., Навальна М. Іншомовна термінологічна лексика інформаційних технологій в українських інтернет-виданнях. *Волинь філологічна: текст і контекст. Проблеми інтерпретації тексту : зб. наук. праць / упоряд. Т. П. Левчук*. Луцьк : Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2021. Вип. 31. С. 187–204. URL : <https://volyntext.vnu.edu.ua/index.php/volyntext/article/view/967/909>.

14. Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія : підручник, 2-е вид., доповн. Київ : Вид. дім «Слово», 2010. 327, [1] с.

15. Стислий огляд основних змін у новій редакції «Українського правопису» (2019).

URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/osnovni-zminy%202019.pdf>.

16. Український правопис. Київ : Наукова думка, 2019. 392 с. URL : <http://pravopys.net>.

17. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови. Київ : Освіта, 2012. 270 с.

URL : <https://ushchuk.files.wordpress.com/2013/09/d196.pdf>.

18. Kostusiak N., Navalna M., Mezhev O. The Functional-Cognitive Category of Femininity in Modern Ukrainian. *Cognitive Studies / Études cognitives*, 2020 (20), s. 1–12. <https://doi.org/10.11649/cs.2310>. URL : <https://doi.org/10.11649/cs.2310>.

19. Kostusiak N., Navalna M., Levchenko T., Grozian N., Pryimachok O., Prudnykova T. Functional-semantic and derivative signs of nominations of Covid and its synonymic correspondents in the latest media discourse. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2021. Vol. 11, Issue 2, Spec. Issue XXI. С. 191–196. URL : <http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/110221/PDF/110221.pdf>.

20. Navalna M., Kostusiak N., Levchenko T., Oleksenko V., Shyts A., Popkova O. Extra-Linguistic Factors and Tendencies of Activation of Military

Vocabulary in Ukrainian Mass Media. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2022. Vol. 12, Issue 1, Spec. Issue XXV. P. 184–189. URL : http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120125/papers/A_33.pdf.

Словники

1. Граматичний словник української літературної мови. Словозміна: Близько 140 000 тис. слів / відп. ред. Н. Ф. Клименко. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 760 с.

2. Колібаба Л., Фураса В. Словник дієслівного керування. Київ : Либідь, 2017. 656 с.

3. Український орфографічний словник: понад 175 тис. слів / за ред. В. Г. Скляренка. Вид. 9-е, переробл. і доповн. Київ : Дніпро, 2009. 1011 с.